

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(4): 3358-3377.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.567](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.567)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAşTIRMA MAKALESİ

Turizmin COVID-19 Direnci: Bakanlık Perspektifinden Turizmde Normalleşme Faaliyetleri – I. Çeyrek

Dr. Çağrı ERDOĞAN, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Sakarya, e-posta: cagri@sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9308-0182>

Dr. Zeynep YAMAÇ ERDOĞAN, Beykent Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul, e-posta: zeynepyamac@beykent.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7677-8738>

Öz

Bu çalışmada yeni korona virüs salgını kapsamında Türkiye turizm endüstrisinin 2020 yılının ilk çeyreğinde izlenecek yolun somutlaştırılarak ortaya çıkarılabilmesi amaçlanmıştır. Konun derinlemesine irdelenebilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yapılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri ERSOY'un Nisan ayında turizmde normalleşme faaliyetlerine ilişkin yapmış olduğu beş kamuoyu bilgilendirmesi deşifre edilerek ham veri haline getirilmiştir. Bu veriler MAXQDA Analytics Pro-v.18.2.4 vasıtasıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. Sonuç olarak; turizm hareketliliğinin canlandırılabilmesi için vaka sayılarındaki belirgin düşüşün ve salgının kontrol altına alınmasının temel odak olduğunun, bu çerçevede Mayıs ayı sonundan itibaren iç, Haziran ayıyla birlikte de, doğudan/Asya'dan batıya/Amerika'ya doğru, kısmi ve kademeli bir şekilde dış turizmin açılmasının öngörüldüğü belirtilmiştir. Temelinde hijyen olan sertifikasyon sisteminin yerleşik hale getirilmesine ek olarak, finansman ve istihdam desteklerinin ön planda tutulduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte korona sonrası dönemde hijyen odaklı uygulamaların ve düşük yoğunluklu mekân tasarımlarının yaygınlaşması beklentisi de elde edilen sonuçlar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 (Yeni Koronavirüs), Korona Sonrası Dönem, Yeni-Normal, Normalleşme, Turizm Endüstrisi.

Makale Gönderme Tarihi: 22.06.2020

Makale Kabul Tarihi: 10.10.2020

Önerilen Atf:

Erdoğan, Ç. ve Yamaç Erdoğan, Z. (2020). Turizmin COVID-19 Direnci: Bakanlık Perspektifinden Turizmde Normalleşme Faaliyetleri – I. Çeyrek, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4): 3358-3377.
© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(4): 3358-3377.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.567](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.567)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

COVID-19 Resistance of Tourism: Normalization Activities in Tourism from the Perspective of the Ministry – I. Quarter

Dr. Çağrı ERDOĞAN, Sakarya University of Applied Sciences, Faculty of Tourism, Sakarya, e-mail: cagrie@sakarya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9308-0182>

Dr. Zeynep YAMAÇ ERDOĞAN, Beykent University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, İstanbul, e-mail: zeynepyamac@beykent.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8677-8738>

Abstract

The purpose of the study is to reveal the path will be followed by Turkey tourism industry within the context of novel coronavirus in the first quarter of the 2020. In order to investigate the topic deeply, content analysis conducted as a qualitative research method. Accordingly, the delivered five public informing in the month of April regarding the normalization activities in tourism by Mehmet Nuri ERSOY, Republic of Turkey Minister of Culture and Tourism, is transcribed and turned into the raw-data. The data were subjected to content analysis via MAXQDA Analytics Pro-v.18.2.4. Consequently, it is noted that the main focuses to regenerate tourism activities are observing dramatic drops on the case numbers and bringing the outbreak under control, and within this context it is predicted that from the end of May domestic and with the beginning of the June, from the east/Asia to west/Americas, international tourism will be partially and gradually opened. In addition to make the certification system, which hygiene is in its core, permanent, it is determined that supporting the industry primarily on the financing and employment is prioritized. Additionally, hygiene-based implementations and low-density place designs will be coming into prominence in the post-corona era prediction are highlighted.

Keywords: COVID-19 (Novel Coronavirus), Post-Corona Era, New-Normal, Normalization, Tourism Industry.

Received: 22.06.2020

Accepted: 10.10.2020

Suggested Citation:

Erdoğan, Ç. and Yamaç Erdoğan, Z. (2020). COVID-19 Resistance of Tourism: Normalization Activities in Tourism from the Perspective of the Ministry – I. Quarter, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(4): 3358-3377.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Nidovirales takımının *coronaviridae* familyası ve *orthocoronavirinae* altfamilyasında sınıflandırılan salgının odak noktasındaki virüsün elektron mikroskobu altında belirginleşen dış yüzeylerindeki sivri çıkıntılarının (glikoprotein uzantılarının) görünümü, diğer koronavirüslerde de olduğu gibi, tacı andırmaktadır. *Crown*/taç kelimesinin Latince kökeni *coronam*'dan hareketle, görüntüsüne binaen bu virüsler, *coronavirus*/koronavirüs olarak adlandırılmıştır. Ağır akut solunum yolu yetersizliği sendromu/*severe acute respiratory syndrome* (SARS) ve Orta Doğu solunum yolu yetersizliği sendromu/*Middle East respiratory syndrome* (MERS) salgınlarının koronavirüs kaynaklı (SARS-CoV ve MERS-CoV) olması, koronavirüslerin yalnızca hayvanları enfekte ettiği düşüncesini haksız çıkarmıştır (Casella vd., 2020; Sharma vd., 2020; Shereen vd., 2020). Bunun ardından 31 Aralık 2019 tarihinde DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) Çin Ülke Ofisi'ne, Wuhan/Çin'de sebebi bilinmeyen bir pnömoni/*pneumonia* tespit edildiği bildirilmiştir. 11 Şubat 2020 tarihinde DSÖ tarafından yeni koronavirüs hastalığına¹ COVID-19 adı verilmesiyle (UNWHO/*United Nations World Health Organization*, 2020a) COVID-19, yeni koronavirüs, koronavirüs, korona gibi etiketlerle salgın², küresel gündemin merkezi haline gelmiştir.

COVID-19 (yeni koronavirüs/koronavirüs/korona)'a karşı alınacak önlemlerin başında; sosyal mesafenin korunması, eldiven ve maske kullanımı ile hijyene özen gösterilmesi, esasen mümkün mertebede evden çıkılmaması suretiyle hareketliliğin durdurulması/izolasyonun arttırılması gelmektedir (UNWHO, 2020b). Aslen insan sağlığını tehdit eden bu virüse karşı gösterilen tepki ve verilen mücadele zemininde insan hareketliliğinin ötesinde, mal ve sermaye akışı da kesintiye uğramıştır. Ülke sınırlarının kapatılması bağlamında küreselleşmenin –geçici de olsa– tersine döndüğü/*deglobalization* ifade edilmiştir (Barua, 2020). Böylece yeni koronavirüsün insan sağlığını tehdit edici yönü, her açıdan ekonomi dünyasını da tesiri altına almıştır (Goodell, 2020; McKibbin ve Fernando, 2020). Bu çerçevede insan hareketliliğinin sınırlandırılmasıyla yalnızca dünya çapında turistik yer değiştirme faaliyetlerinin azalması değil, ekonominin bir kolu olarak turizm endüstrisinin³ de derinden sarsılması kaçınılmaz hale gelmiştir (Yang vd., 2020; Gössling vd., 2020).

DSÖ'nün 31 Mart 2020 tarihi, 10.00 OAZD⁴ saati itibarıyla COVID-19'a ilişkin 423.946'sı Avrupa bölgesinde olmak üzere küresel ölçekte toplam 750.890 onaylanmış vaka ve 36.405 vefat (30 Nisan 2020 tarihi, 10.00 OAYZD⁵ saati itibarıyla ise; 1.434.649'u Avrupa bölgesinde olmak üzere küresel ölçekte toplam 3.090.445 onaylanmış vaka ve 217.769 vefat) gerçekleşmiş olduğunu bildirmesi (UNWHO, 2020c; 2020d) mevcut durumun ehemmiyetini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu vahametin ülke geneline yansımaları, yine 31 Mart 2020 tarihli Türkiye günlük koronavirüs tablosuna bakıldığında (Sağlık Bakanlığı, 2020); toplam 13.531 vaka ve 214 vefat sayısı (30 Nisan 2020: toplam 120.204 vaka ve 3.174 vefat) ile göze çarpmaktadır.

¹ 12 Ocak 2020 tarihinde DSÖ tarafından 2019-nCov, açık ifadeyle; 2019-yeni koronavirüs akut solunum yolu hastalığı/2019-novel coronavirus acute respiratory disease olarak adlandırılmış (Guo vd., 2020) ve bu tarihte salgın kaynaklı toplam vefat sayısı 1000'i geçmiştir (Ravelo ve Jerving, 2020).

² 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19, DSÖ tarafından bir "pandemi/pandemic" olarak karakterize edilmiş (UNWHO, 2020b), bunun bir gün öncesinde (10 Mart 2020'de) Türkiye'de ilk COVID-19 vakası bakanlıkça açıklanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020).

³ Ekonomi çatısı altındaki üç temel sektör olan tarım, sanayi ve hizmet sektörleriyle aynı pozisyonda görünmesinin önüne geçilmesi niyetiyle çalışma boyunca turizm, yazarlar tarafından "turizm endüstrisi" olarak kullanılmıştır. Veri aktarımlarında bire bir alıntı yapılması sebebiyle "turizm sektörü" ifadeleri değiştirilmeden bırakılmıştır.

⁴ Orta Avrupa Zaman Dilimi (Central Europe Time Zone/CET), Eşgüdümlü Evrensel Zaman Dilimi (Coordinated Universal Time/UTC)'ne kıyasla bir saat öndedir.

⁵ Orta Avrupa Yaz Zaman Dilimi (Central Europe Summer Time Zone/CEST), Eşgüdümlü Evrensel Zaman Dilimi (Coordinated Universal Time/UTC)'ne kıyasla iki saat öndedir.

COVID-19/Yeni Koronavirüs Salgınının Turizme Etkisi ve İlgili Literatür

Virüse karşı insan sağlığının korunmasına yönelik alınan önlemler, ekonominin “sağlığı” üzerinde belirgin olumsuz etkiler bırakmaktadır. Nisan ayının sonlarında destinasyonların %100’ü insan hareketliliğine çeşitli uygulamalarla sınırlandırma getirmiştir (UNWTO/*United Nations World Tourism Organization*, 2020a). İhracatı ve istihdamı destekleyici yönüyle küresel ölçekte arz ettiği ~1,7 trilyon dolarlık⁶ potansiyel değere sahip olan turizm (UNWTO, 2019), söz konusu ekonomik olumsuzluğun azaltılmasında kullanılabilir bir araç olarak ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda ülkelerin ekonomik sarsıntılarını hafifletme yönelimleri ve seyahat sınırlandırmalarını kısmî de olsa gevşetme uygulamalarıyla, turizm endüstrilerinin faaliyete geçirilmesine yönelik adımlar atmaya hazırlandıkları görülmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020a; Breaking Travel News, 2020; WTTC/*World Travel & Tourism Council*, 2020).

Yeni koronavirüsün turizme etkisinin aşikâr yönü, yapılan akademik çalışmalar tarafından sistematik bir şekilde irdelenmiş ve detaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Bakar ve Rosbi (2020), salgının halk üzerinde yarattığı panik ve yaygınlaşan sokağa çıkma kısıtlamaları/yasakları bağlamında turizm talebinde ciddi daralma yaşandığını ifade etmiştir. Bunun paralelinde, arz-talep dengesi teorisine göre, turizm endüstrisinde fiyatların aşağı yönlü hareketinin süreceğini, dolayısıyla korona ile mücadele yürütülürken bu durumun dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Patel ve arkadaşları (2020) da hareketliliği kısıtlama önlemlerinin, salgının yayılımını durdurmaya yetmediğini ve turizm endüstrisi üzerinde ciddi hasarlara yol açtığını öne çıkarmıştır. Hoque ve arkadaşları (2020) yeni koronavirüsün Çin turizm endüstrisi üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmada; salgının gündelik yaşamla birlikte ülkenin turizm endüstrisini de durma noktasına getirdiğini, yurt içi ve yurt dışı uçuşların iptaliyle ekonominin önemli ölçüde etkilendiğini ve nihayetinde salgının, Çin turizmi üzerinde uzun vadeli olumsuz bir etki bırakacağını not etmiştir. Nitekim salgının, turizm endüstrisi özelinde ve ekonomi genelinde istihdam ve gelir kayıplarıyla birlikte uzun süreli zararlara yol açacağı beklentisi yazarlar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır (Bahar ve İlal, 2020; Acar, 2020). Durumu turistler yönüyle ele alan Rachmawati ve Oktarini (2020), Endonezyalı turistlerin yaklaşık %78’inin seyahat planlarını iptal ya da revize ettiğini, %22’sinin ise gelecek seyahat planlarına dair herhangi bir fikirlerinin bulunmadığını ortaya çıkarmıştır. İşletmeleri odağa alan Hartman ve Nickerson (2020) ise Birleşik Devletler’in Montana Eyaleti’nde yürüttükleri çalışmada; işlerdeki mevcut daralma ve gelecekteki olumsuz beklenti dolayısıyla turizm endüstrisinin bir bütün olarak endişeli olduğunu iletmiştir. Süren negatif duruma ve belirsizliğe rağmen yaz sezonunun kısmen aktif olması durumunda işletmelerin en azından varlıklarını sürdürme umudu taşıdığını belirtmiştir. Korona sonrası dönemde turizm endüstrisine dair öngörüler kapsamında Kıvılcım (2020); sosyal mesafenin ön planda olduğu turların, işlemlerin dijitalleştirilerek temassız şekilde yapılmasının ve izole tatillerin yaygınlaşacağını üzerinde durmuştur. Korona sürecinin muhtemel olumlu çıktılarını araştıran Ioannides ve Gyimóthy (2020), söz konusu salgın krizinin sebep olduğu yol ayrımının sağlayabileceği fırsatları değerlendirmiştir. Bu doğrultuda daha sürdürülebilir adımların şekillendireceği bir yolla turizm için uzun vadeli kazanımların gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Yazarlar, kamu ve özel sektörün daha çevre dostu ve sürdürülebilir bir turizm için politikalarına yön verebileceklerini belirtmiştir. Ayrıca akademisyenlerin de geleceğin turizmcileri için daha sorumlu bir seyahat ve turizm çerçevesi çizilmesine imkân verecek şekilde müfredat revizyonu yapabileceklerini önermiştir.

Literatürdeki olumsuz genel tablonun turist hareketliliğine etkisi belirgin ölçüde ortaya çıkmıştır. Nitekim 2020 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yıla kıyasla küresel ölçekte turizm hareketliliğindeki 67 milyon uluslararası varışa/turiste ve 80 milyar dolarlık turizm gelirin

⁶ Para birimi olarak “dolar” ile çalışma boyunca Amerika Birleşik Devletleri/ABD doları ifade edilmiştir.

tekabül eden %22'lik daralmanın (yalnızca Mart ayında %57'lik kayıp) (UNWTO, 2020b) Türkiye turizmüne yansımaları %20,52'lik daralma (yalnızca Mart ayında %67,83'lük kayıp) (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020b) şeklinde gerçekleşmiştir. Turizm endüstrisi özelindeki mevcut olumsuz durumun iyileştirilebilmesi ve bu bağlamda ekonominin geneline de katkı sağlanabilmesi hususunun ele alınarak turizm hareketliliğinin yönlendirilmesinde ülkeler ölçeğinde ilgili bakanlıkların kayda değer bir rol üstlendiği aşikârdır.

Türkiye'de Mart ayının ikinci haftasında (10 Mart 2020) yeni koronavirüse ilişkin resmi ilk vaka tespiti duyurusu ve küresel ölçekteki salgının gösterdiği yayılım, ülke içinde alınan önlemlerin yoğunlaşmasında tetikleyici olmuştur. Bu doğrultuda turizm endüstrisi kapsamında Türkiye özelinde ve 2020 yılının ilk çeyreği odağında izlenmesi düşünülen yolun ve hayata geçirilen/geçirilmesi planlanan uygulamaların somutlaştırılarak ortaya konulabilmesi çalışmanın amacını ifade etmektedir.

YÖNTEM

Çalışmanın amacından hareketle; Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un Nisan ayında turizmde normalleşme faaliyetlerine ilişkin yapmış olduğu beş kamuoyu bilgilendirmesi içerik analizine tabi tutulmak suretiyle mercek altına alınmıştır. Nisan ayındaki bilgilendirmelerin analiz edilmesindeki gerekçelerden ilki; çalışmada analize tabi tutulan zaman diliminin 2020 yılının ilk çeyreği (Ocak, Şubat ve Mart ayları) olmasıdır. Bir diğeri ise; Türkiye'de ilk resmi vaka bildirimini 10 Mart 2020 tarihinde yapılmasının akabinde turizm endüstrisi açısından bakanlık nezdinde ilk kamuoyu bilgilendirmelerinin yoğunlukla Nisan ayında yapılmaya başlanmış olmasıdır.

Analize tabi tutulan videolar sırasıyla; dosya (D) numarası, yayın tarihi, başlık, bağlantı adresi, yayın süresi ve kanal adı bilgileriyle aşağıda sıralanmıştır:

- D1, 2 Nisan 2020, "Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy, CNN Türk'te Dicle Canova'nın Canlı Yayın Konuştu Oldu", <https://www.youtube.com/watch?v=381MFY24zUI>, 36.22, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- D2, 2 Nisan 2020, "Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy, A Haber'de Murat Akgün'ün Canlı Yayın Konuştu Oldu", <https://www.youtube.com/watch?v=OiY5BsQKRUM>, 29.14, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- D3, 4 Nisan 2020, "Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy, TRT Haber Canlı Yayınında Gündeme İlişkin Açıklamalarda Bulundu", <https://www.youtube.com/watch?v=BknzpzXmujs>, 30.53, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- D4, 7 Nisan 2020, "Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy, Bloomberg HT Canlı Yayınında Video Konferans ile Gündemi Değerlendirdi", https://www.youtube.com/watch?v=8agGYt-C_Q4, 27.25, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- D5, 18 Nisan 2020, "Bakanımız Mehmet Nuri Ersoy, NTV Canlı Yayınında Gündemi Değerlendirdi", https://www.youtube.com/watch?v=_xxFL3S0Hhg, 29.37, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Toplamda 152 dakika 51 saniye süren ve ortalama süresi 30 dakika 50 saniye olan bu beş videoda, "kültür" ve "turizm" ana çatıları kapsamındaki içeriğin, salt kültür kısmı hariç tutularak çalışmanın odağı gereği yalnızca turizm başlığı altında yapılan açıklamalar analize tabi tutulmuştur. Analiz kapsamında ele alınan kısımların deşifre edilmesinin ardından yazarlar tarafından tekrar tekrar okunmak suretiyle analiz edilecek ham veriye bütünsel bir aşinalık geliştirilmesi sağlanmış, bu süreçte alınan notlarla kodlama sürecinin ilk somut kısımları

oluşturulmaya başlanmıştır. Bunu takiben, beliren örüntülerle tema örnekleri not edilmiş ve sonrasında oluşturulan taslak mahiyetindeki kod hiyerarşisi üzerinde durulmuştur. Kod hiyerarşisinin arz ettiği bütünlük çerçevesinde –gerekli görülmesi durumunda– yakın anlamlı kodların birleştirilmesi ve yeni kodların/alt-kodların eklenmesi gibi düzeltme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Nihayetinde ortaya çıkan tema, kod ve alt-kodlar birbirleri ile ilişkisi de gözetilerek bütünsel olarak irdelenmiş ve son halleri üzerinde fikir birliğine varılmıştır.

Veriye dayalı kodlama sonucunda; turizm hedefleri, yabancı tur operatörlerinin görüşleri, normalleşme öngörüler, alınması gereken önlemler, belgelendirme, destekler, tanıtım-reklam, korona kapsamında endüstride farklılaşma beklentisi olmak üzere sekiz adet tema ve bunlara bağlı kod ve alt-kodlar oluşturulmuştur. Bahsi geçen tüm kodlama ve analiz işlemleri bilgisayar destekli nitel ve karma veri analizi programı olan MAXQDA Analytics Pro v.18.2.4 vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular kısmında birebir veri alıntılarına yer verilerek ham veri içeriğine dair bilgi edinilmesi ve kodlarının içeriği hakkında fikir sahibi olunması mümkün kılınmış, bu sayede verilerin şeffaflığı arttırılmıştır. Araştırma boyunca kullanılan verilere ilişkin her türlü maddi ve dijital materyal muhafaza edilerek teyit edilebilirliğin sağlanmasına da özen gösterilmiştir.

BULGULAR

İlişki haritaları vasıtasıyla görselleştirilmiş olan ana-tema kapsamındaki ilişkiler başta bütüncül bir şekilde, daha sonra detayların da görünür olduğu tek tek temalara odaklanılması suretiyle mercek altına alınmıştır. Burada yer verilen ilişki haritalarının daha rahat bir şekilde anlaşılmasında üç noktaya değinilmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür. Bunlardan ilki; kod birimleri arasındaki düz çizgilerin, kod hiyerarşisi bağlamındaki konum çerçevesinde ilişkiyi temsil etmesidir, yani her birimin ana-temayla ve bağlı olduğu/kapsandığı birimle bağlantısını göstermesidir. İkincisi; kod birimleri arasındaki kesikli çizgilerin, bu kodların veriyle bağlantısının kurulduğu kısımların en azından bir kere örtüştüğü, dolayısıyla kod birimlerinin verideki yansıma kümelerinin bir kesişim payının bulunduğudır. Üçüncüsü ise; kod hiyerarşisinin tablolaştırılarak aktarılmasıdır.

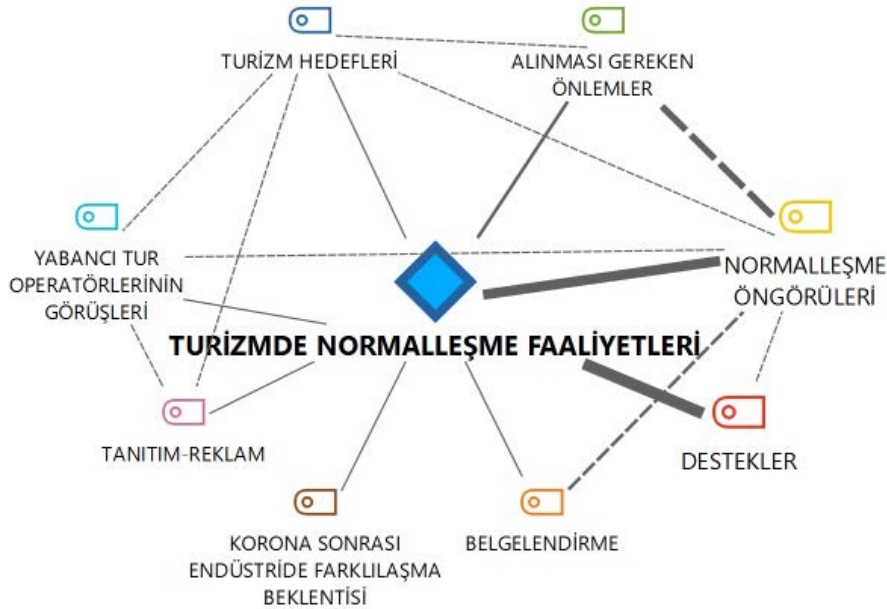
Tablo 1’de hiyerarşiyi yansıması ve bulguların takibini kolaylaştırması bakımından kod birimleri “göstergeleştirilerek” etiketlendirilmiştir/isimlendirilmiştir. Bu doğrultuda: Ana-tema; tüm harfleri büyük ve koyu, temalar; tüm harfleri büyük, kodlar; baş harfleri büyük, birinci dereceden alt-kodlar; tüm harfleri küçük, ikinci dereceden alt-kodlar ise; tüm harfleri küçük (özel isim olduklarından dolayı *turist beklenen ülkeler* kapsamındakiler hariç) ve önlerinde kısa çizgi (-) olacak şekilde aktarılmıştır.

Tablo 1. Kod Hiyerarşisi

TURİZMDE NORMALLEŞME FAALİYETLERİ	
TURİZM HEDEFLERİ	
2019	
2020	
2021-2023	
YABANCI TUR OPERATÖRLERİNİN GÖRÜŞLERİ	
Rezervasyon İptalleri	
İleriye Dönük Rezervasyon	
Türkiye Algısı	
ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER	
Toplum Disiplini	
Diğer Ülkeler	
NORMALLEŞME ÖNGÖRÜLERİ	
Salgının Gidişatı	
İç Turizm	
şehirlerarası karayolu trafiği	
iç hat uçuşları	
Dış Turizm	
dış hat uçuşları	
turist beklenen ülkeler	
-Asya	-Almanya - Avusturya
-Rusya ve Rusça Konuşan Ülkeler	-Batı Avrupa
-Ortadoğu	-Kuzey Avrupa
-Yakın Asya	-İngiltere
-Afrika	-Amerika
-Orta Avrupa	
BELGELENDİRME	
Sertifikasyon Sistemi	uluslararası markalarla işbirliği
ulaşım	tur operatörleri
tesisler	çatı sertifikasyonu
yolcular	
hijyen	
Altyapı/Sağlık Haritası	
DESTEKLER	
Finansman	
konaklama işletmelerine yönelik	
-ödeme erteleme	
-kredi	
seyahat acentesine yönelik	
-ödeme erteleme	-aidat muafiyeti
-kredi	-komisyon oran artışı
esnafa yönelik	
İstihdam	
asgari ücret destek programı	
işe devam kredisi	
kısa çalışma ödeneği	
-askıda personel	
Teşvikler	
konaklama vergisi muafiyeti	muhtemel işletme kampanyaları
iç hat uçuş kdv indirimi	diğer kolaylıklar
TANITIM-REKLAM	
Sosyal Medya	Ulusal Televizyon Reklamları
Dergi Reklamları	Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı
Dijital Reklamcılık	
KORONA KAPSAMINDA ENDÜSTRİDE FARKLILAŞMA BEKLENTİSİ	
Hijyen Algısı	
Mekân Tasarımı	
Genel Beklenti	

Turizmde Normalleşme Faaliyetleri

Tüm temaların esasen belirli ölçüde birbirleri ile ilişkili olduğu ancak aşağıda yer alan ilişki haritasında, kamuoyu bilgilendirmeleri çerçevesinde ilgili konuların daha çok vurgulanması sebebiyle bazı temaların ve temalar arası ilişkilerin özellikle ön plana çıktığı görülmektedir. “Ana-Tema ve Temalar Arası İlişki Haritası”nı aktaran Şekil 1’e bakıldığında *destekler* ve *normalleşme öngörülerini* temalarının hem ana-temayla hem de kendi içlerinde güçlü bir ilişki ortaya koyduğunu görmek mümkündür. Nitekim turizm endüstrisine sağlanan destekler kapsamında gerek işletmelere yönelik ödeme erteleme ve ek kredi avantajları gerekse istihdam açısından sağlanan kolaylıklar ile potansiyel turistlere sunulan/sunulacak teşvikler *turizmde normalleşme faaliyetlerinin* gerçekleşebilmesinde önemli rol oynamaktadır. Salgının gidişatı göz önünde bulundurularak iç turizm ve dış turizm hakkında belirtilen *normalleşme öngörülerinin* de *turizmde normalleşme faaliyetleri* hususunda ağırlıklı bir yer edindiğini söylemek mümkündür. Buradan hareketle *turizmde normalleşme faaliyetlerinin*; *alınması gereken önlemler* kapsamında toplum disiplininin sağlanması ve diğer ülkelerdeki salgının gidişat durumunun göz önünde bulundurulması suretiyle *normalleşme öngörülerini* oluşturularak adım adım gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 1. Ana-Tema ve Temalar Arası İlişki Haritası

Ana-tema ve temalar arası ilişkilerin daha detaylı gösterildiği Şekil 2 incelendiğinde, pek çok doğrudan ve dolaylı ilişki görmek mümkündür. Özellikle değinilmek istenen bazı kodlar arasındaki ilişkiler kapsamında, *normalleşme öngörülerini* teması altındaki *iç turizm* kodu ile *alınması gereken önlemler* teması altındaki *toplum disiplini* kodu arasındaki ilişkinin temelinde; herkesin toplum disiplini ile hareket ederek kurallara uyması sonucu vaka sayılarının en aza ineceği, böylelikle iç turizm hareketlerinin başlayabileceği öngörüsü yer almaktadır. Bununla birlikte Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'nın gerçekleştireceği tanıtım-reklam faaliyetlerine yönelik çalışmalarla, özellikle salgın sürecine denk gelen 2020 yılı ve 2021-2023 yılları hedeflerinin gerçekleştirilebilmesinde oynayacağı rol, ilgili kodlar arasındaki ilişkiye yansımıştır. *Uluslararası markalarla işbirliği* yapmak ve *yabancı tur operatörlerinin* de görüşlerini almak suretiyle *tesislerde*, *ulaşım* alt-sektöründe ve diğer faaliyetlerde *hijyen* unsuru ön plana çıkartılmıştır.

D1: “Biliyorsunuz geçen seneki verilerimiz çok başarılıydı, 2019 verileri. Çok ciddi bir büyümeyle üst üste ikinci büyük ciddi büyümeyle kapatmıştık ve geçen yıl Türkiye rekorlarını kırmıştık hem toplam gelirden hem de turist sayısında. Biz özellikle 2020 sezonuna çok ciddi şekilde hazırlanarak girdik kampanyalarla başlamıştık, 7 Ekim’den itibaren yoğun kampanya. Türkiye olarak, turizm sektörü olarak dünya genelinde en yoğun tanıtım kampanyası yapan ülkeydik.”

D2: “2019 senesi çok iyiydi iki sene üst üste çok ciddi bir büyüme yakalamış Türkiye’den bahsediyoruz. Ocak ayında geçen senenin Ocak ayına göre %17’ye yakın turist sayısında bir büyüme yakalamıştık ki, geçen sene de iyi bir büyüme yaptığımız bir yıldır, büyüyen bir Türkiye üzerine %17 bir büyümeyle. Geçen seneki kapanış rakamımız 51 milyon 750 bin turist, 35 milyar dolar gelirdi.”

2020 Yılı Turizm Hedefleri

2020 yılında da başarılı olarak değerlendirilen rakamlarla sezona başlanılmasının devamında salgın süreciyle birlikte iyi giden bir sürecin durma noktasına geçişiyle ve 2020 yılı turizm hedefleriyle ilgili veri alıntıları şu şekildedir:

D1: “Ocak ayındaki ilk gelen veriler, Şubat ayında pandemi krizinin başlamasına rağmen büyüme sonuçlarını aldığımızı gördüğümüz zaman çok çok iyi yani. İleriye dönük rezervasyon olarak da çok çok iyi. Sonra tabii hızlı bir şekilde bu yayılınca, hava trafiği de durdurulup kapılar da kapanınca mecburen rakamlar aşağı doğru gitti. Bu sene için 58 milyon hedefimiz vardı 58 milyon hedefi yakalayabilir miyiz, tabii ki yakalayamayız. Şu anda 1-1,5 aydır ara verdik tanıtımlara, hazırlıklarını yapıyorlar ama dünya genelinde daha doğrusu bize yolcu tedariki yapan ülkelerdeki düzelmeye birlikte hızlı bir şekilde onlar da tanıtım yapacak ve biz hızlı bir şekilde kaybettiğimiz sayıları yukarı doğru çekeceğiz. Bizim hedefimiz bu şekilde.”

D2: “Ocak ayında geçen senenin Ocak ayına göre %17’ye yakın turist sayısında bir büyüme yakalamıştık ki geçen sene de iyi bir büyüme yaptığımız bir yıldır, büyüyen bir Türkiye üzerine %17 bir büyümeyle. Şubat ayında virüsün ilk etkileriyle birlikte belli pazarlarda kapıları kapatmaya, trafiği durdurmuş olmamıza rağmen %3,7’lik bir büyümeyle kapattı Türkiye.”

Veri alıntıları incelendiğinde, Türkiye için daha önce belirlenmiş olan 58 milyon turist hedefine koronavirüs salgını sürecine denk gelen 2020 turizm sezonunda ulaşamayacağı öngörülmekte olup, sezonun açılmasının akabinde turist sayısında bir artış olmasıyla düzelmelerin gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte endüstri paydaşlarından gelen görüşler doğrultusunda 2020 turizm sezonunun Türkiye’de uzayacağı öngörüsü mevcuttur. Dünya genelinde salgın sürecinin gidişatıyla ilgili bir belirsizlik olmasından kaynaklı olarak güçlü tahminlerin şu an yapılamadığı, bu durumun diğer ülkelerin salgın sürecinde göstereceği başarı ve istikrarla doğru orantılı olacağı da ifade edilen görüşler arasındadır.

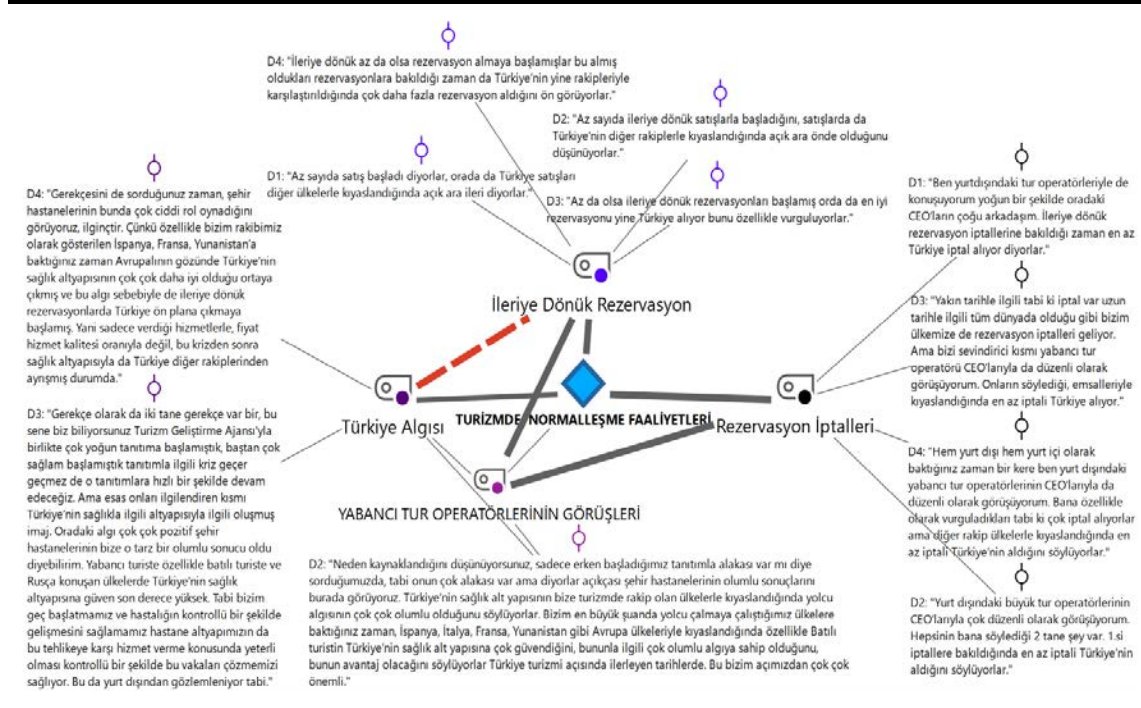
2021-2023 Yılları Turizm Hedefleri

D3: “Bizim 2023 ve sonrası için çok ciddi planlarımız ve hedeflerimiz var ve bununla ilgili gerekirse yeni stratejiler oluşturacağız burada bir sıkıntı yok. Ama benim 2023 rakamlarıyla ilgili en ufak bir endişem yok 2020’de bir kayıp olmuş olabilir. 2021’de virüs tamamen hallolmuş olursa hızlı bir şekilde 2021 hedeflerini tekrar yakalarız. 2022, 2023’te de çok yoğun tanıtım ve algı operasyonlarıyla istediğimiz hedeflere rahat bir şekilde ulaşırız. Hem tecrübemiz var hem de gerekli altyapıyı biz yapmaya başladık.”

2021-2023 yılları turizm hedeflerine ilişkin yapılan açıklamada, 2020 yılında turizm endüstrisi açısından yaşanan kayıpların, gelecek yılları olumsuz yönde etkilemesinin öngörülmediği, 2021-2023 yıllarına yönelik hedeflere güçlü bir bağlılıkla gerekli tüm çalışmaların yapılmaya devam edileceği ifade edilmiştir.

Yabancı Tur Operatörlerinin Görüşleri

Yabancı tur operatörlerinden alınan görüşler doğrultusunda yapılan açıklamalarda; Türkiye'nin rezervasyon iptalleri konusunda rakip ülkelere kıyasla açık ara en az iptal alan ülke olduğu ve ileriye dönük alınan yeni rezervasyonların az miktarda olmasına rağmen bunların içinde Türkiye'ye yönelik talebin önemli bir pay teşkil ettiği vurgulanmıştır.

Şekil 3. Yabancı Tur Operatörlerinin Görüşleri Tema İlişki Haritası – Veri Alıntıları

Dış ülkelerde koronavirüs sürecinde sağlık altyapısıyla rakiplerine oranla ön plana çıkarak Türkiye'nin olumlu bir algı oluşturması ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı vasıtasıyla yapılan yoğun tanıtımların etkili geri dönüşleri, bu durumun sebepleri olarak belirtilmiştir. Şekil 3'te yer alan *Türkiye algısı* ve *ileriye dönük rezervasyon* kodları arasında da söz konusu güçlü ilişkiyi görmek mümkündür.

Alınması Gereken Önlemler

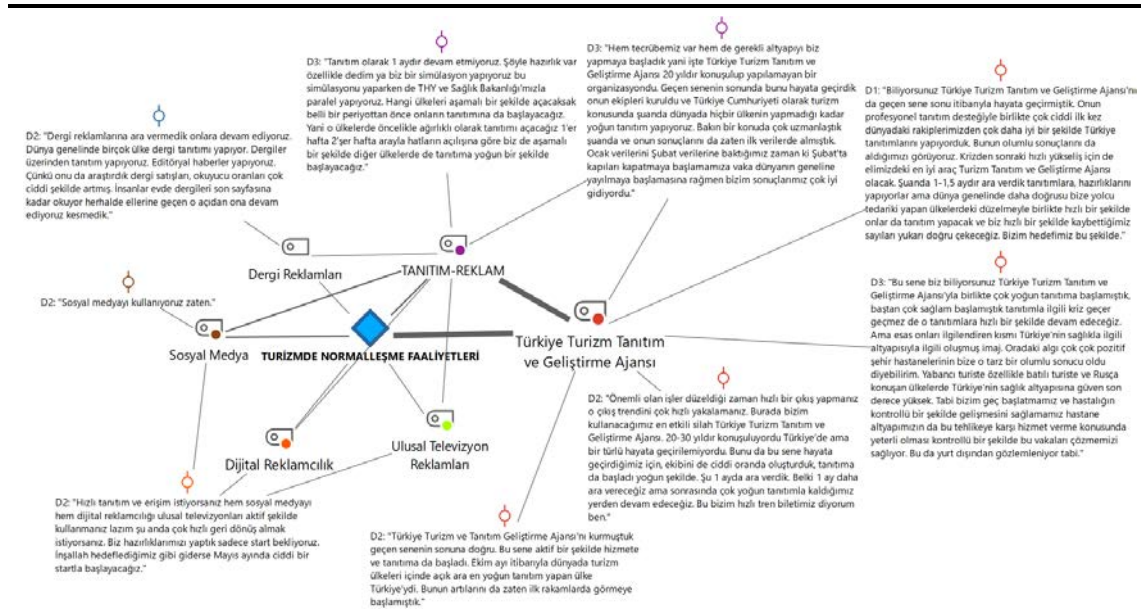
Normalleşme süreci kapsamında alınması gereken önlemlerde ön plana çıkan iki unsur; toplum disiplini ve diğer ülkelerin mevcut durumudur. Nitekim turizm endüstrisinde normalleşmenin temel koşulu vaka sayısının sıfırlanmasıdır. Bu doğrultuda kişilerin kurallara riayet etmesi yoluyla toplum disiplininin sağlanması ve önce Türkiye'nin, sonra da turist gönderen ülkelerin salgından arınmasıyla aşamalı olarak turizm hareketlerinin başlaması hedeflenmektedir.

D3: "Öncelikli olarak en hızlı şekilde virüs vakasını atlatacağız kendi ülkemizde, sonrasında da vakayı atlattıktan sonra başarılı olarak hızlı bir şekilde eski trafiği sağlayarak kayıplarımızı en az şekilde tamamlamış olacağız. Tabii tekrar söylüyorum bakın olmazsa olmaz bizim başarılı olmamız ama o işin yarısı kalan yarısı da bizim yolcu tedariki yaptığımız ülkelerin başarılı olması. Onlar ne kadar başarılı olursa yani hepimizin paralel gitmesi lazım. Dışardan trafiği açamayız ki tekrar hastalığı ithal etmiş oluyoruz. O yüzden onları da izleyeceğiz sevindirici gelişmeler var birçok ülkede de, onlardan başlayarak aşama aşama biz de bütün hatlarımızı açacağız."

Tanıtım-Reklam

Tanıtım-reklam teması kapsamında yer alan açıklamalara göre; sosyal medya, dijital reklamcılık, ulusal televizyon reklamları ve –dergi okunma oranlarının artmasıyla dünya genelinde birçok ülkenin tanıtımlarını dergiler üzerinden yapmasından kaynaklı olarak– dergi reklamları Türkiye'nin tanıtımında yoğunlukla kullanılan araçlar arasında yer almaktadır.

Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'nın kuruluşuyla birlikte, Türkiye'nin dünya genelinde profesyonel tanıtımlarının çok yoğun şekilde yapılmaya başlandığı ve Türkiye'nin 2019 yılı Ekim ayı itibarıyla en yoğun tanıtım yapan ülke konumuna getirildiği ifade edilmiştir.

Şekil 4. Tanıtım-Reklam Tema İlişki Haritası – Veri Alıntıları

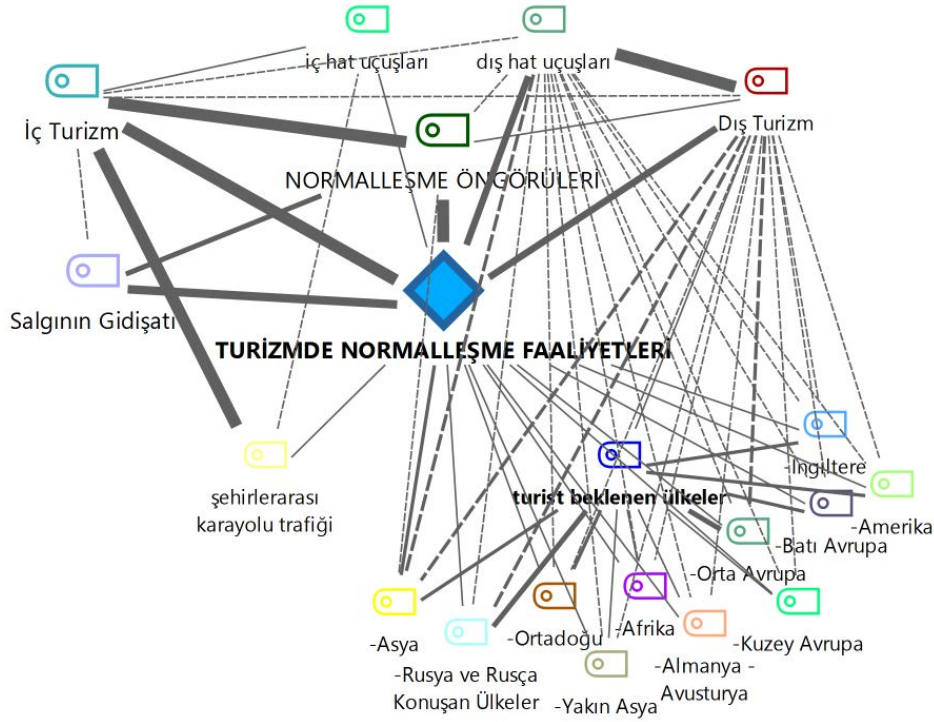
Tanıtımların olumlu etkileri 2020 yılı başlarında alınan verilerle hissedilmiş, Şubat ayında virüsün dünyada yayılmaya başlamasına rağmen Türkiye'nin verilerinin iyi gitmesiyle mevcut tablo pekiştirilmiştir. Bu bakımdan Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'na, koronavirüs sürecinin atlatılmasında ve turizm endüstrisinin yeniden canlandırılmasında önemli bir rol atfedilmektedir.

Normalleşme Öngörülleri

Turizmde normalleşme adımlarının hızlandırılmasında salgının gidişatı temel odak noktasını teşkil etmektedir. Burada 15 Nisan tarihinden itibaren yurt içinde vakalardaki aşağı yönlü güçlü kırılma beklentisini takiben başta iç turizm faaliyetleri olmak üzere turistik faaliyetlerin canlandırılması vurgulanmaktadır. Ramazan Bayramı'nın hemen ardından –Mayıs ayının sonlarında– şehirlerarası karayolu trafiğinin önemli ölçüde açılması ve iç hat uçuşlarının da kısmi faaliyet göstermesiyle, yine salgına karşı toplum disiplininin ayrılmamak koşuluyla, iç turizmin belirgin şekilde faalleşmesi öngörülmekte ve planlanmaktadır.

Türkiye'nin aktif dış turizm hareketlerinden elde ettiği gelirin önemi ve hayata geçirilecek sertifikasyon uygulamaları üstünde durularak dış turizmin, iç turizmin açılmasından kısa bir süre sonra yani Haziran ayı içinde, kademeli olarak canlandırılacağı belirtilmektedir. Burada da

turizm hareketliliğın başlatılacağı ülkelerde salgının kontrol altına alınması, vaka sayısının önemli ölçüde azalması, buna paralel olarak Türkiye’de de durumun kontrol altında olması temel odak noktasını teşkil etmektedir. Bu doğrultuda turist beklenen ülkelere bakıldığında; salgın zaman içerisinde Asya’dan Avrupa ve Amerika kıtalarına yayılıp yoğunlaşma göstermesiyle arz ettiği benzerlik dikkat çekecektir. Beklentilere göre; Haziran ayının başlarıyla Asya ülkeleri, hemen sonrasında Rusya ve Rusça konuşan ülkeler, daha sonra Ortadoğu, Afrika, Orta Avrupa ülkeleri ve son olarak da Batı Avrupa ve Amerika ülkeleri ile şartlara göre kısmi ve kademeli bir dış turizm (dolayısıyla dış hat uçuşu) açılışı gerçekleştirilecektir.

Şekil 5. Normalleşme Öngörülerini Tema İlişki Haritası

Belgelendirme

Belgelendirme çerçevesinde aktarılanların esasını yeni koronavirüse karşı şekillendirilmiş olan sertifikasyon oluşturmaktadır. Bununla birlikte özellikle turistik ilçeler ölçeğinde hastane sayısını ve çeşitli kriterlere göre kapasitesini ifade edecek olan *sağlık altyapı haritasının* çıkarılmasına yönelik Sağlık Bakanlığı ile yürütülen çalışmalara da değinilmiştir.

Merkezinde hijyen faktörlerinin yer aldığı, potansiyel dış turistlerin Türkiye algısı için uluslararası markalarla/sertifika şirketleriyle birlikte çalışılarak ve tur operatörlerinin fikirleri alınarak geliştirilen sertifikasyon sisteminde ulaşım, tesis ve yolcu/turist başlıkları ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda sertifikasyonun;

- Araç sterilizasyonu, personelin sağlık kontrolü ve eğitimi,
- Otel, havalimanı, restoran, acente, müze ve ören yerlerini kapsayan tesislerde alan ve malzeme sterilizasyonu, güvenli mesafe standartlarına göre mekânların düzenlenmesi, personel eğitimi, sağlık kalite standartlarının uygulanması, sağlık personelinin ve ekipmanının bulundurulması,

- Uluslararası otoritelerin vereceği kararlar çerçevesinde yolculardan istenilecek bağımsızlık belgeleri gibi uygulamaları içereceği ifade edilmiştir.

Düzenli kontrollerle denetimlerinin yapılacağıın altı çizilen bu sertifikasyon sisteminin yeni koronavirüsün ötesinde de işlevsel olması ve pratik şekilde uygulanabilecek bir çatı sertifikasyonu haline getirilmesi planlanmaktadır.

Destekler

Hayata geçirilen ya da geçirilmesi planlanan desteklerin özellikle finansman ve istihdam başlıkları altında toplandığı, önemli bir kısmını kredi ve ödeme erteleme imkânlarının oluşturduğu görülmektedir. İlgili bağlantıları gösteren Şekil 6'nın içeriğinin somutlaştırılması ve daha anlaşılır kılınması adına aşağıda birebir veri alıntılarına yer verilmiştir.

Finansman: Konaklama ve seyahat işletmelerine yönelik kredi ve ödeme erteleme;

- kredi garanti fonu

D1: *"Finansmana mümkün mertebe teminatsız ulaşım. Burada da kredi garanti fonu limitleri arttırarak yapıldı biliyorsunuz 25 milyardan 50 milyara çıktı. Bu da yaklaşık 450 milyarlık bir kredi limitine denk geliyor. Kredi garanti fonunun çalışma sistemine baktığımız zaman, oluşan kredinin %80 kefareti devlet üstleniyor, %20'sini veren banka ve alan işletme üstleniyor. Böyle baktığımız zaman teminatla ilgili büyük bir kısmını çözmüş oluyorsunuz. Burada döviz getirici işlem yapan seyahat acenteleri için ve konaklama sektörü için Eximbank kredileri var. Bunlara ilave limitler sağlanıyor. Burada mesela devletin kredi garanti fonunun kefaret oranı %80'den %100'e çıkıyor tamamına kefil oluyor. Siz döviz getirici bir işlem yapıyorsanız seyahat acenteleri ve konaklama işletmeleri bundan yararlanabiliyor."*

- ödeme erteleme

D3: *"Birincisi devletin kısa vadede sektörden olan alacaklarının ertelenmesi. Ne yapıldı diyorsanız KDV, muhtasar ve SGK beyannamelerinin ve bildirimlerinin borçlarının Nisan, Mayıs, Haziran aylarına denk gelenlerin 6'şar ay ötelenmesiyle ilgili bir ilk eylem planı hayata geçirildi."*

D3: *"İkincisi biliyorsunuz ilk etapta 31 Mart'a kadarki vadesi gelmiş alacakların 3 aydan az olmamak üzere ötelenmesi, kredi faizlerini kastediyorum, kredileri kastediyorum, ötelenmesi gündeme geldi. Bu turizmde 12 aya kadar çıkartılabiliyor."*

Finansman: Konaklama işletmelerine yönelik kredi;

- avans geri ödeme finansmanı

D3: *"Otel acentelerden avans alıyorlar biliyorsunuz, bu avans ödemeleri de yılsonlarında veya hemen sezonun başında gerçekleştiriliyor fakat hava trafiğinin durdurulması ve seyahat kısıtlamalarından dolayı birçok rezervasyon gerçekleştirilemiyor. Acentelerin de bu sefer yaptığı ön ödemeleri avansları iade gibi bir talepleri vardı. Otelciler de haklı bir şekilde diyorlar ki biz bunları sezon öncesi otellerin bakım onarım gibi harcamalarında kullandık mal vs. gibi alımlarda kullandık kaynağımız yok. O yüzden biz Hazine ve Maliye Bakanlığımız ile bir çalışma yaptık ve bu tarz avanslarının otel tarafından geri ödenebilmesi için yeni bir kredi paketi oluşturduk... Başvuran otellere kamu bankaları üzerinden 6 aylık geçici köprü finansmanı sağlayacağız."*

Finansman: Seyahat acentelerine yönelik kredi, aidat muafiyeti ve komisyon oran artışı;

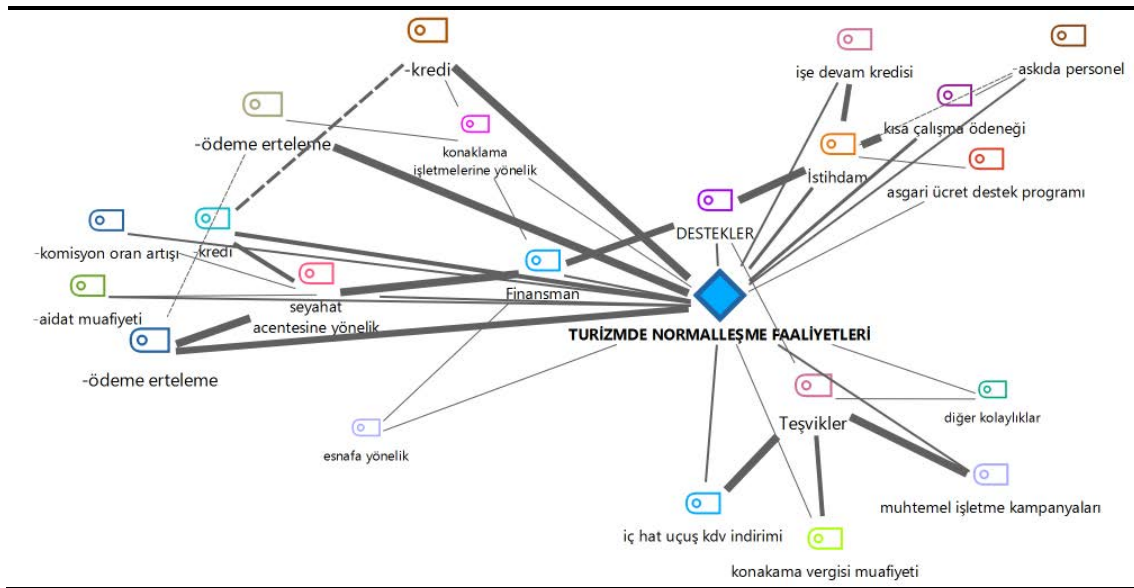
D5: *"Seyahat acenteleri için 2 tane daha önemli krediyi devreye aldık. Geçen hafta da müjdesini vermiştim. Seyahat acentelerine 50.000TL'lik hızlı kredi 6 ay ödemesiz, 36 ay vadeli kredi paketi sunduk."*

D3: *"Seyahat acenteleriyle ilgili TÜRSAB aidatları 2020 yılı için alınmayacak bununla ilgili yasal düzenlemeyi de biz meclise gönderdik."*

D1: "Müze ve ören yerlerimizde seyahat acentelerinin komisyon oranlarını %20'den %30'a çıkardık. 15 Ekim'e kadarki getirdikleri turistler için aldıkları komisyon oranlarını %50 oranında arttırmış olduk."

Finansman: Esnafa yönelik ödeme erteleme;

D1: "Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı esnafı kastediyorsunuz. Kapalı Çarşı'nın yaklaşık 4'te 1'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait, diğerleri özel sektöre, özel girişimcilere ait. Biz şimdi bunu sadece Kapalı Çarşı ve Mısır Çarşısı'yla sınırlı tutmuyoruz. Edirne'de Ali Paşa Çarşısı, Selimiye Arastası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden kiralanmış olan turizm tesislerini de kapsayacak şekilde bir çalışma yaptık. Onların da Nisan, Mayıs, Haziran'la ilgili kiralalarını, 3 aylık kiralalarını 3 ay döneminden sonraki 6 aya, yani Temmuz ayından sonraki 6 aya eşit şekilde dağıtarak faizsiz bir şekilde ötelenmesini gerçekleştirdik."

Şekil 6. Destekler Tema İlişki Haritası

İstihdam: İşe devam kredisi, kısa çalışma ödeneği ile askıda personel ve asgari ücret destek programı;

- işe devam kredisi

D1: "Biliyorsunuz istihdam çok önemli olduğu için işe devam kredisi var. 6 ay ödemesiz 36 ay vadeli işten çıkarmamak kaydı ile %7,5 faizli kredi garanti fonu kefaletinde ucuz ve teminat riski çok az olan bir kredi de devreye alınmış durumda, yani orada tek beklenti işten çıkartmamak. Bütün bu paydaşlar bundan yararlanabiliyor."

- kısa çalışma ödeneği ile askıda personel

D4: "3 yıl içinde 600 günlük istihdam şartı 450 güne, son 120 günlük istihdam şart da 60 güne revize edildi, o da esnetildi aşağı doğru çekildi."

D4: "Bizim sektörümüze özgü bir kural daha var, askı personeli dediğimiz. Nedir diyecekseniz, sezonluk personeli kastediyoruz... Bunlar dâhil değildi çalışma bakanlığımızla hazine bakanlığımızla yaptığımız görüşmeler sonrasında bunları da sisteme dâhil ettik geçen hafta itibarıyla. Hatta biz düzenleme daha yaptık biliyorsunuz oteller ve işletmeler, seyahat acenteleri başvurularını yapmışlardı ek başvuru diye yeni bir kavram oluşturduk. Tekrar askı personeli de bu sisteme dâhil edecek. Mevcut listeyi bozmadan ek listelere dâhil etmelerini sağladık."

- asgari ücret destek programı

D5: “Biliyorsunuz asgari ücret destek programı vardı o bu sene sonuna kadar uzatıldı. Turizm sektörü de bundan yararlanabiliyor.”

Teşvikler: İç hat uçuş KDV indirimi, konaklama vergisi muafiyeti, muhtemel işletme kampanyaları ve diğer kolaylıklar;

- iç hat uçuş KDV indirimi

D1: “Nisan, Mayıs, Haziran’la ilgili iç hat uçuşlarında KDV oranlarını %18’den %1’e indirdik.”

- konaklama vergisi muafiyeti

D1: “Konaklama vergisi 1 Nisan’dan 1 Ocak tarihine ertelendi.”

- muhtemel işletme kampanyaları

D1: “Tabi ilk trafik bunlarla başlayacağı için, özel sektörde de oteller kampanyalar yapacaklardır. Zaten biliyorsunuz dövizde endeksli kurlarla veriliyor otel fiyatları, kurdan kaynaklı fiyat farklılıkları misafirlere şu anda yansıtılmıyor, yansıtılmayacaktır da bu saatten sonra. Özellikle ilk hareketin olduğu Mayıs sonu Haziran başında otellerin ve seyahat acentelerinin yapacağı kampanyalarla yerli turistler fiyat avantajı yakalayacaklardır.”

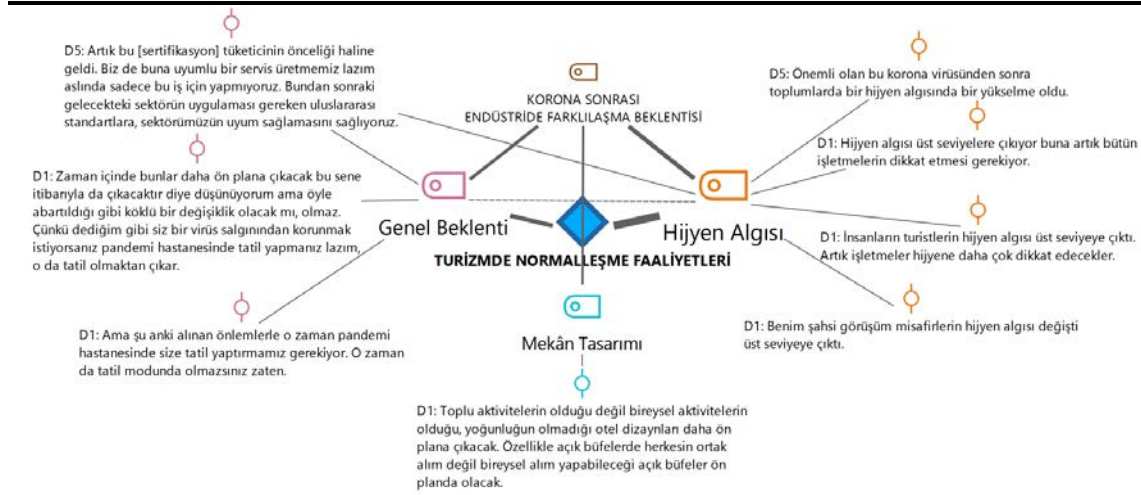
- diğer kolaylıklar

D1: “Dünyada nasıl oluyorsa ülkemizde de öyle oluyor. Sivil havacılık genelgelerinde de yayınlanıyor yolcu haklarında. Şu anda biletlerini açığa alabiliyorlar. Yılsonuna kadar istedikleri şekilde hatta pandemi kalktıktan sonra 1 yıl içinde de istediği şekilde de kullanabiliyorlar. Açığa almanın şöyle bir avantajı var olası bir fiyat artışından ileriye dönük şekilde etkilenmemiş oluyorlar. Ama zaten biliyorsunuz ağırlıklı olarak devlet havayollarıyla taşınan yolcular olduğu için, aslında seyahatin iptali değil seyahatin ertelenmesi şeklinde bakabilirler. Ama bizim öngörümüz Haziran itibarıyla bu trafik hızlanmaya başlar, özellikle Türklere yönelik trafik. Biletlerini de kullanabilirler.”

Korona Kapsamında Endüstride Farklılaşma Beklentisi

Korona kapsamında endüstride farklılaşma beklentilerine dair veri alıntlarıyla birlikte ilişki haritasının aktarılmış olduğu Şekil 7 bütün olarak değerlendirildiğinde; yeni koronavirüs salgınına karşı verilen uğraşın ve alınan önlemlerin, toplumların hijyen algısında artışa yol açtığı ve bunun tam normalleşme sonrasında dahi belirli ölçüde kalıcılığını sürdüreceği beklentisi ön plana çıkmaktadır. Artan hijyen hassasiyetinin insanların turist rolünü oynarken de devam etmesi sebebiyle, bu alanda hizmet veren işletmelerin söz konusu hassasiyet çerçevesinde faaliyetlerini gözden geçirip yenilemeleri gerekli görülmektedir. Nitekim yine hijyenin merkezi bir yer tuttuğu sertifikasyon sisteminin de bu hususta şekillenip –yalnızca salgın süreci için değil, korona sonrası dönem için de– işletmelerin adaptasyonunda rehberlik edeceği anlaşılmaktadır.

Emek-yoğun yapısı ve eş-zamanlı (çalışan-müşteri etkileşimli) ürün oluşumu dolayısıyla kayda değer bir insan yoğunluğunu içeren başta konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri gibi turistik tesislerin toplu aktiviteleri destekleyen kısımlarının daha bireysel ya da en azından düşük yoğunluklu aktivitelere uygun olacak şekilde yeniden tasarlanacağı öngörülmektedir. Salgın süreci yahut sonrası için alınacak her türlü önlemin nihayetinde çok köklü değişiklikleri barındırmayacağı, aksi durumda tatil deneyiminin anlamsızlaşmasına kapı aralanacağı not edilmiştir.

Şekil 7. Korona Kapsamında Endüstride Farklılaşma Beklentileri Tema İlişki Haritası – Veri Alıntıları

SONUÇ ve TARTIŞMA

Yeni koronavirüs ile turizm ilişkilendirilerek yapılan çalışmalarda; salgın kaynaklı panik durumunun ve salgına karşı alınan hareketliliği kısıtlayıcı önlemlerin ekonominin geneli ile birlikte turizm endüstrisini de ciddi bir daralmaya sürüklediği üzerinde durulmuştur. Bu daralmanın turizme olan talepteki azalmayla birlikte turizm endüstrisinde fiyat düşüşlerine yol açtığı ve söz konusu hasarların uzun süreli olacağı beklentisi, yapılan araştırmalar tarafından güçlü bir şekilde vurgulanmıştır (Acar, 2020; Bahar ve İlal, 2020; Bakar ve Rosbi, 2020; Hoque vd., 2020; Patel vd., 2020; Rachmawati ve Oktarini, 2020). Bu zorlu koşullarda turistik işletmelerin varlıklarını koruyabilmeleri için yaz sezonunun kısmen de olsa aktif geçmesinin önem arz edeceği belirtilmiştir (Hartman ve Nickerson, 2020).

Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'nın kurulmasıyla, tanıtım ve reklam konusunda hızlı bir ivme yakalayan Türkiye'nin, turizm ülkeleri arasında en yoğun tanıtım yapan ülkelerden biri konumuna geçmesi, salgın sürecinde endüstrinin yaşadığı kayıpların ardından göstergelerin hızla yükseltilmesi çabasında bir çıkış bileti olarak görülmektedir. Normalleşme öngörülerini kapsamında, 15 Nisan önemli bir tarih olarak işaret edilmekte olup, Türkiye'nin vaka sayılarında güçlü bir kırılmayla birlikte düşüşlerin başlayacağı, böylece iç turizm hareketlerinin de başlamasına uygun zeminin oluşacağı öngörülmektedir. İç turizm hareketlerinin başlamasından sonra, ilgili bakanlıklar tarafından güncel verileri ve mevcut durumları düzenli olarak takip edilen, vaka sayısını kontrol altına almış ülkelerle (coğrafi bakımdan –istisnai durumlar hariç– tahminen Doğu'dan Batı'ya doğru) kapıların kademeli olarak açılışı ve dış turizm hareketlerinin başlaması da altı çizilen beklentiler arasındadır. Bahsi geçen öngörülerin gerçekleşebilmesinde sertifikasyon sistemine de oldukça önem atfedilmektedir. Bunlarla birlikte turizm endüstrisinin salgın sürecinde aldığı hasarların en aza indirilmesinde pay sahibi olacak destekler kapsamında; konaklama işletmelerine, seyahat acentelerine ve esnafa yönelik çeşitli finansman kolaylıkları sağlanarak ve istihdamın devam etmesi amacıyla şartlar olgunlaştırılarak endüstrinin canlandırılması hedeflenmiştir. Bu durum bakanlığın, literatürde üzerinde durulan olumsuz tabloyu bir gerçeklik olarak gördüğünü ve bunun mümkün mertebede önlenmesi için gayrette bulunduğunu ortaya koymaktadır.

İlgili çalışmalar; korona sonrası dönemde sosyal mesafenin, dijitalleşmenin ve izole tatillerin önemini sürdüreceğini (Kıvılcım, 2020), mevcut krizin yapısal değişikliklere imkân veren bir fırsat olarak ele alınabileceğini ve sürdürülebilir bir yaklaşımın tüm taraflarca benimsenerek

hayata geçirilebileceğini (Ioannides ve Gyimóthy, 2020) ileri sürmüştür. Bu doğrultuda 2020 yılının ilk çeyreği çerçevesinde, bakanlık nezdinde, turizm endüstrisinde yapısal değişikliklerin gündemde olduğuna ya da üzerinde durulacağına dair bir sinyal alınmamıştır. Nitekim büyük ölçekli, belki de radikal olarak nitelendirilebilecek değişikliklerin bakanlıkça öngörülmediği, beyanların ilgili kısımlarından anlaşılabilir. Literatürün korona sonrası döneme ilişkin işaret ettiği hususlarla, yürütülen çalışmadaki bulgular zemininde bakanlık beklentilerinin paralellik gösterdiği noktalar da bulunmaktadır: İçeriği bakımından temelinde hijyen unsurunun yer aldığı gerek tesislere gerekse ulaşım alt-sektörü paydaşlarına, belirlenen standartların sağlanmasıyla belgelendirme yapılması planlanmaktadır. Geliştirilecek sertifikasyon sisteminin korona sonrası dönem için de geçerliliğini koruyacak ve süreklilik arz eden kontrollerle denetlenecek bir çatı sertifikasyonu haline getirilmesi ve uluslararası algıyı yönlendirmede de rol oynaması hedeflenmektedir. Süreceği düşünülen hijyen hassasiyetindeki artışa cevaben endüstride farklılaşma beklentisi de gündeme gelmiştir. Bu kapsamda tesislerde müşteriler arası ya da çalışan-müşteri arası etkileşimi ve teması en aza indireyecek düşük yoğunluğa sahip aktivitelere uygun uygulama ve mekân tasarımlarının öncelik haline geleceği öngörüsünün, *yeni-normalin* önemli bir unsuru olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Toplumun her alanını alarma geçirmiş olan salgının spesifik bir disiplin ve pratik alanı çerçevesinde mercek altına alınması, mevcut hassas durumun ilgili perspektiften nasıl görüldüğünü yansıtmaya bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca turizm endüstrisi paydaşlarınca, bu küresel tehdit karşısında bakanlık seviyesinde nasıl bir mücadele yürütüldüğünün daha rahat bir şekilde anlaşılması ve bu bağlamda pozisyon alınması bakımından çalışmadan istifade edilmesi mümkündür. Bununla birlikte destinasyon yönetimi bağlamında çalışmanın teoriyle ilişkilendirilmesine ek olarak, salgın ve kriz yönetimi çerçevesinde de değerlendirilmesi muhtemeldir.

İnsan hareketliliğine ket vurmasıyla bir bütün olarak turizm endüstrisinin gidişatını benzeri görülmemiş biçimde sarsmış olan bu fenomenin türlü açılardan irdelenmesi; geçirilen zorlu sürecin hafifletilmesi, gelecekte karşılaşılabilecek benzer zorluklara hazırlıklı olunması ve bunların aşılması noktasında katma değer sağlayacaktır. Bu bakımdan konuya ilişkin yapılacak akademik çalışmalarda; ulusal süreçlerle birlikte uluslararası pratiklerin de değerlendirilerek karşılaştırmalı makro incelemeler yapılmasının yerinde olacağına kanaat getirilmiştir. Bunun yanında; alınan kararların destinasyon, turistik kümelenme ve işletme ölçeğinde yansımaları, bu kararlar karşısında paydaşların aldıkları konum, *yeni-normale* adaptasyon süreci, yaşananların turist davranışına tesirleri gibi araştırma konularının, araştırmacıların ilgi ve gayretlerine değer olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 7-21.
- Bahar, O., ve İlal, N. Ç. (2020). Coronavirüsün (Covid-19) turizm sektörü üzerindeki ekonomik etkileri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (1), 125-139.
- Bakar, N. A., and Rosbi, S. (2020). Effect of coronavirus disease (COVID-19) to tourism industry. *International Journal of Advanced Engineering Research and Science*, 7 (4), 189-193.
- Barua, S. (2020). Understanding Coronanomics: The economic implications of the coronavirus (COVID-19) pandemic. *SSRN Electronic Journal*, <https://doi.org/10/ggq92n>.

- Breaking Travel News, (2020). Breaking travel news investigates: Coronavirus recovery must start now. Home/Focus, 11 April 2020, <https://www.breakingtravelnews.com/focus/article/breaking-travel-news-investigates-coronavirus-recovery-must-start-now/>, E.T.: 23.04.2020.
- Cascella, M., Rajnik, M., Cuomo, A., Dulebohn, S. C., and Di Napoli, R. (2020). Features, evaluation and treatment coronavirus (COVID-19). StatPEalrs Publishing LLC, Bookshelf ID: NBK554776, 1-16.
- Goodell, J. W. (2020). COVID-19 and finance: Agendas for future research. *Finance Research Letters*, 101512.
- Gössling, S., Scott, D., and Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, DOI: 10.1080/09669582.2020.1758708.
- Guo, Y. R., Cao, Q. D., Hong, Z. S., Tan, Y. Y., Chen, S. D., Jin, H. J., Tan, K. S., Wang, D. Y., and Yan, Y. (2020). The origin, transmission and clinical therapies on coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak—an update on the status. *Military Medical Research*, 7 (1), 1-10.
- Hartman, G., and Nickerson, N. P. (2020). Tourism-Related business owners speak out about COVID-19 impacts. *Institute for Tourism and Recreation Research Publications*, 4-2020, 406.
- Hoque, A., Shikha, F. A., Hasanat, M. W., Arif, I., and Hamid, A. B. A. (2020). The effect of coronavirus (COVID-19) in the tourism industry in China. *Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3 (1), 52-58.
- Ioannides, D., and Gyimóthy, S. (2020). The COVID-19 crisis as an opportunity for escaping the unsustainable global tourism path. *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, DOI: 10.1080/14616688.2020.1763445, 1-9.
- Kıvılcım, B. (2020). COVID-19 (yeni koronavirüs) salgınının turizm sektörüne muhtemel etkileri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (1), 17-27.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020a). Turistik tesislere sertifikasyon sistemi. *Gündem*, <https://basin.ktb.gov.tr/TR-261238/turistik-tesisler-sertifikasyon-sistemi.html>, E.T.: 18. 04.2020.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020b). 2020 Ocak – Mart turizm istatistikleri 1. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/72808,turizmistatistikleri20201update20052020pdf.pdf?0>, E.T.: 25.05.2020.
- McKibbin, W. J., and Fernando, R. (2020). The global macroeconomic impacts of COVID-19: Seven scenarios, CAMA Working Paper No. 19/2020, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3547729> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3547729>.
- Patel, P. K., Sharma, J., Kharoliwal, S., and Khemariya, P. (2020). The effects of nobel corona virus (COVID-19) in the tourism industry in India. *International Journal of Engineering Research & Technology*, 9 (5), 780-788.
- Rachmawati, I., and Oktarini, K. R. D. (2020). Travellers' motivations to travel abroad during COVID 19 outbreak. *International Journal of Applied Sciences in Tourism and Events*, 4 (1), 1-11.
- Ravelo, J. L., and Jerving, S. (2020). COVID-19 – A timeline of the coronavirus outbreak. <https://www.devex.com/news/covid-19-a-timeline-of-the-coronavirus-outbreak-96396>, E.T.: 28.04.2020.
- Sağlık Bakanlığı, (2020). Türkiye'deki güncel durum. <https://covid19.saglik.gov.tr/>, E.T.: 09.05.2020.

Sharma, A., Tiwari, S., Deb, M. K., and Marty, J. L. (2020). Severe acute respiratory syndrome coronavirus-2 (SARS-CoV-2): A global pandemic and treatments strategies. *International Journal of Antimicrobial Agents*, <https://doi.org/10.1016/j.ijantimicag.2020.106054> (article is in press).

Shereen, M. A., Khan, S., Kazmi, A., Bashir, N., and Siddique, R. (2020). COVID-19 infection: Origin, transmission, and characteristics of human coronaviruses. *Journal of Advanced Research*. <https://doi.org/10.1016/j.jare.2020.03.005>, 91-98.

UNWHO, (2020a). Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19): Updated 7 May 2020. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>, E.T.: 09.05.2020.

UNWHO, (2020b). Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: Updated 29 April 2020. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>, E.T.: 07.05.2020.

UNWHO, (2020c). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report-71. data as reported by national authorities by 10:00 CET 31 March 2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200331-sitrep-71-covid-19.pdf?sfvrsn=4360e92b_8, E.T.: 03.04.2020.

UNWHO, (2020d). Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report-101. data as received by WHO from national authorities by 10:00 CEST 30 April 2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200430-sitrep-101-covid-19.pdf?sfvrsn=2ba4e093_2, E.T.: 30.04.2020.

UNWTO, (2019). International tourism highlights. 2019 Edition, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284421152>.

UNWTO, (2020a). 100% of global destinations now have COVID-19 travel restrictions UNWTO Reports. News Release, Madrid: 28 April 2020.

UNWTO, (2020b). World tourism barometer. Volume: 18, Issue: 2, May 2020.

WTTC, (2020). Only G20 can drive forward a coordinated recovery response to the COVID-19 crisis says WTTC. <https://wtcc.org/News-Article/Only-the-G20-can-drive-forward-a-coordinated-recovery-response-to-the-COVID-19-crisis-says-WTTC>, E.T.: 22.04.2020.

Yang, Y., Zhang, H., and Chen, X. (2020). Coronavirus pandemic and tourism: Dynamic stochastic general equilibrium modeling of infectious disease outbreak, *Annals of Tourism Research*, <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102913> (article is in press).